

De leerling *in control*

Inzet van het project *Leerplan in beeld* was om leraren meer greep op het curriculum te geven. Maar in het kader van **gepersonaliseerd leren** gaan sommige scholen een stap verder. Geef leerlingen meer mogelijkheden om hun eigen programma samen te stellen.

Scholen die het écht anders willen doen, hebben het niet altijd makkelijk. Op papier is de onderwijsvrijheid in Nederland bijzonder groot, maar in de praktijk zijn er veel eisen waaraan een lesprogramma moet voldoen. ‘Scholen die serieus werk willen maken van onderwijsvernieuwing gaan vaak vol enthousiasme van start,’ zegt Lieke Meijs van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikke-

ling. ‘Maar op een gegeven moment slaat de twijfel toe: Doen we wel alles wat we moeten doen?’ Meijs is projectleider van *Leerplan in beeld*, een website die per schooltype alle kerndoelen en eindtermen in kaart brengt. Een handig middel voor scholen die niet met een vaste methode willen werken en zo kunnen checken of alle verplichte onderwerpen wel aan bod komen in hun curriculum. Of voor scholen die behoefte hebben aan meer houvast dan de nogal globaal geformuleerde kerndoelen bieden. *Leerplan in beeld* bevat namelijk ook de speciaal door SLO ontwikkelde tussendoelen, uitwerkingen van de kerndoelen die scholen aanknopingspunten voor in de les bieden.

Kunskapsskolan

Kunskapsskolan (letterlijk: kennisschool) is een Zweeds onderwijsmodel voor **gepersonaliseerd leren** dat in meerdere landen wordt toegepast. Eigenaarschap bij leerlingen, werken vanuit leerdoelen, en persoonlijke coaching zijn sleutelbegrippen. Binnen het samenwerkingsverband Zo.leer.ik! experimenteren twaalf middelbare scholen met **gepersonaliseerd leren**, waarvan een deel met *Kunskapsskolan Nederland* samenwerkt. Meer informatie: www.kunskapsskolan.nl en www.leerling2020.nl

Leerdoelen in kaart

Sinds de lancering van *Leerplan in beeld* in 2013 is de site geleidelijk uitgebreid, onder andere met informatie over het onderwijsprogramma van vakken in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Er zijn ook links toegevoegd naar leermiddelen op het Wikiwijsleermiddelenplein. Een ander nieuwtje is de functionaliteit ‘Samenhang’. Onder die knop is te zien bij welke vakken een bepaald onderwerp nog meer aan bod komt. Zo is in één oogopslag te zien

dat een thema als materie bij natuurkunde behandeld wordt, maar ook bij scheikunde en biologie. Docenten die bijvoorbeeld projectonderwijs op poten willen zetten, kunnen zo makkelijk de raakvlakken tussen hun vakken vinden.

Maar de grootste vernieuwing is wel de ontdekking van een compleet nieuwe gebruikersdoelgroep: de leerlingen zelf. Dat heeft te maken met de opkomst van gepersonaliseerd leren, een stroming die onderwijs zo veel mogelijk wil toesnijden op individuele behoeftes en interesses van leerlingen en hen – vaak met behulp van ict-applicaties – ook meer regie over hun eigen leerproces wil geven (lees ook het coververhaal over gepersonaliseerd leren op pagina 14). In Zweden is bijvoorbeeld het *Kunskapsskolan*-model ontwikkeld. Op werkbezoek zag Meijs hoe er bij *Kunskapsskolan*-scholen vanuit leerdoelen gewerkt wordt en ze sprak met onder andere de Zo.Leer. Ikl!-scholen en *Kunskapsskolan Nederland* (zie kader). ‘Die wilden graag een toepassing die ook door leerlingen gebruikt kon worden. Met die wens zijn we aan de slag gegaan.’ Dat resulteerde in de leerdoelenkaart, een overzicht waar per vak voor alle beheersingsniveaus de leerdoelen te zien zijn, van vmbo tot vwo. Zulke kaarten zijn inmiddels beschikbaar voor Nederlands, Engels, Frans, Duits, wiskunde, aardrijkskunde, geschiedenis, economie, natuurkunde, scheikunde en biologie.

RSG Slingerbos

Kunskapsskolan Nederland ontwikkelde de leerdoelenkaarten door tot zogeheten *master rubrics*. Daardoor zijn de leerdoelen gekoppeld aan concrete, in moeilijkheidsgraad variërende leertaken, vertelt Willemien Noordhof, directeur onderwijs van *Kunskapsskolan Nederland*. Neem een taak als het lezen van een informatieve tekst. Doordat het digitale leerportaal van *Kunskapsskolan* alle leermiddelen presenteert, geordend naar leerdoel en niveau, kunnen leerlingen precies zien wat ze moeten doen om die taak op een bepaald niveau af te ronden. Hoe hoger het niveau, hoe complexer de bronnen die gebruikt moeten worden. Zelf door de leermiddelen scrollen en per onderwerp kiezen op welk niveau je de bijbehorende leertaken doet, dat is het idee.

Verre toekomstmuziek? ‘Nee hoor,’ zegt Noordhof. Inmiddels werken al meer dan twintig middelbare scholen in variërende pilotsituaties met het leerportaal van *Kunskapsskolan*. Dit aantal groeit snel. ‘Laatst hoorde ik op een school een groepje leerlingen discussiëren over een eindopdracht. Ze hadden het erover hoeveel bronnen je minimaal moest gebruiken als je die opdracht op het hoogste niveau wilde doen. Dat inzicht pikken ze snel op, zeker als de docent ze daarbij coacht.’ Dat is ook de ervaring van Bart-Jan Olthuis, docent aardrijkskunde op RSG Slingerbos in

Leerplan in beeld

Leerplan in beeld is te vinden op het web:

www.leerplaninbeeld.slo.nl de leerdoelenkaarten staan bij de desbetreffende onderbouw vmbo en havo/vwo-vakken onder een apart tabblad. Kijk voor een voorbeeld van gekoppelde leermiddelen op www.leerplaninbeeld.slo.nl/voorbeeld-leermiddelen en voor een voorbeeld van de samenhang tussen diverse vakken op: www.leerplaninbeeld.slo.nl/voorbeeld-samenhang

Harderwijk, dat dit schooljaar is begonnen met een gemengde havo/vwo-klas die volgens de *Kunskapsskolan*-methode werkt. ‘Leerlingen worden zich bewuster van wat er per niveau gevraagd wordt,’ vertelt Olthuis, die coördinator is van deze klas. Zo kunnen ze in het leerportaal zien dat ze om het onderwerp ‘klimaatzones’ op havo-niveau af te ronden, in staat moeten zijn om de diverse klimaatzones te benoemen en aan te wijzen. Om het op vwo-niveau af te ronden, moeten ze ook kunnen uitleggen waarom die verschillende zones daar liggen. ‘Vaak proberen leerlingen in eerste instantie het hoogste niveau. Lukt dat niet meteen, dan doen ze een stapje terug en proberen het later nog eens.’

Meer maatwerk, maar tot hoever?

Hoe *hot* gepersonaliseerd leren op het moment ook is, Meijs benadrukt dat de leerdoelenkaart ook voor andere zaken gebruikt kan worden. Bijvoorbeeld wanneer je voor een gemengde havo/vwo-klas op een rijtje wilt zetten wat er allemaal in het lesprogramma moet. Hoe scholen in de toekomst met *Leerplan in beeld* gaan werken, is ook sterk afhankelijk van de speelruimte die ze van Den Haag krijgen. Eind 2015 zette het ministerie van onderwijs de plannen voor een maatwerkdiploma voorlopig in de koelkast, maar dat zal de trend van meer en meer maatwerk waarschijnlijk niet doorbreken.

Een kleiner verplicht kerncurriculum, zegt Meijs, geeft scholen de mogelijkheid om onderdelen van dit kerncurriculum te verdiepen, maar ook om heel andere vakken aan te gaan bieden. Bijvoorbeeld fotografie of ruimtevaart. En misschien komen er ook binnen de vakken zelf wel keuzemogelijkheden. Zodat een leerling ervoor kan kiezen om bijvoorbeeld bij aardrijkskunde wel de module over het broeikas effect te volgen, maar niet die over waterbeleid. Of de leerdoelenkaarten in de toekomst voor zulke doeleinden gebruikt gaan worden, hangt af van de vrijheid die scholen krijgen om zelf aan hun lesprogramma te gaan sleutelen. Het gereedschap ligt in ieder geval al klaar. ■

Kijk ook op didactiefonline.nl voor het advies van Platform Onderwijs2032.